

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА**

ПАРУТА ЮЛІЯ ІВАНІВНА

УДК 347.191.11

**ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ
ЯК УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у відділі проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
Зозуляк Ольга Ігорівна,
Юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
доцент кафедри цивільного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Кохановська Олена Велеоніівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри цивільного права

кандидат юридичних наук
Кожевникова Вікторія Олександрівна,
Київський університет права
Національної академії наук України,
доцент кафедри цивільного та трудового права

Захист відбудеться *«28» січня 2016 року* об *11.00* годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.500.01 у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України за адресою: 01042, м. Київ, вул. М. Раєвського, 23-А.

З дисертацією можна ознайомитись у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України за адресою: 01042, м. Київ, вул. М. Раєвського, 23-А.

Автореферат розісланий *«24» грудня 2015 року*.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. М. Короленко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку цивілістичної доктрини спостерігається активізація досліджень, які стосуються непідприємницьких юридичних осіб. Це пов'язано із недостатньою правовою регламентацією їх становища як учасників відносин приватноправової сфери. Разом з тим, постійне збільшення кількості непідприємницьких юридичних осіб, які стають учасниками цивільних правовідносин, виносить на порядок денний потребу в проведенні додаткових наукових розвідок щодо цього виду юридичних осіб.

Для побудови цілісної та логічної системи непідприємницьких юридичних осіб передусім необхідно провести наукові пошуки стосовно їх окремих видів, одним із яких є громадське об'єднання зі статусом юридичної особи. Ці суб'єкти є однією з найчисельніших груп непідприємницьких юридичних осіб, а саме непідприємницьких товариств.

На законодавчому рівні регулювання діяльності громадських об'єднань визначається насамперед Законом України «Про громадські об'єднання», прийняття якого ознаменувало початок нового етапу їх функціонування. Однак, попри те, що у згаданому нормативно-правовому акті враховано найкращі європейські традиції щодо неурядових організацій та численні пропозиції вітчизняних науковців, він не позбавлений певних недоліків. Одним із таких є недостатнє врегулювання правового становища громадських об'єднань як учасників цивільно-правових відносин. Йдеться про: відсутність цивілістичної дефініції громадського об'єднання, правові підходи щодо визначення його організаційно-правових форм, сферу дії Закону, правові питання щодо членства та сплати членських внесків, окремі аспекти участі в майнових та особистих немайнових відносинах, здійснення досліджуваними суб'єктами підприємницької діяльності, правові аспекти реалізації договороздатності, деліктоздатності тощо.

Особливу увагу слід звернути й на складність законодавчого врегулювання правового становища досліджуваних суб'єктів, яке визначається різними нормативно-правовими актами, між якими існують розбіжності та численні суперечності. Наведене обумовлює відсутність єдиних підходів як щодо видів громадських об'єднань, так і щодо усталених концептуальних засад стосовно їх цивільно-правового статусу.

Питання участі громадських об'єднань у цивільно-правових відносинах досліджувалися в таких дисертаційних роботах: І. М. Кучеренко «Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права» (2004 р.), М. В. Менджул «Громадські організації як суб'єкти цивільного права» (2011 р.). Однак, ці дослідження проводилися ще до прийняття Закону України «Про громадські об'єднання», а тому в них не досліджено сучасних тенденцій їх функціонування. Після прийняття цього Закону наукові розвідки щодо громадських об'єднань здійснювалися в дисертаційному дослідженні Л. В. Ущипівської «Цивільно-правовий статус громадських об'єднань» (2015 р.) та монографії В. В. Кочина «Непідприємницькі товариства як юридичні особи приватного права», в якій окреслено окремі цивілістичні особливості громадського об'єднання. Але попри це

уся багатогранність досліджуваних суб'єктів відкриває нові аспекти для проведення наукового пізнання.

Вищевказані обставини визначають актуальність і необхідність дослідження на дисертаційному рівні цивільно-правових відносин, які виникають за участі громадських об'єднань.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці О. О. Беляєва, І. В. Бейцун, Д. М. Бікмурзіної, В. І. Борисової, В. А. Васильєвої, М. К. Галянтича, А. Б. Гриняка, К. Р. Добкіної, А. С. Довгерта, І. П. Жигалкіна, О. І. Зозуляк, А. В. Зеліско, Т. П. Карнаух, Т. В. Кашаніної, В. В. Кочина, О. В. Кохановської, І. М. Кучеренко, В. М. Кравчука, Д. С. Лещенка, О. Ю. Літвіної, В. В. Луця, Л. М. Мандрики, В. М. Махінчука, М. В. Менджул, А. М. Пономарьова, В. Ф. Піддубної, В. Д. Примака, З. В. Ромовської, Т. П. Руцинської, Л. В. Сіщук, Т. В. Сойфер, О. М. Соловійова, О. О. Серової, Т. В. Спасибо-Фатєєвої, М. А. Тіхонової, М. О. Ткалича, Р. В. Уткіна, Л. В. Ущапівської, Н. Ю. Філатової, В. О. Чепурнова, О. В. Шашкової, Ц. А. Ямпольської та ін. У роботі також досліджуються праці іноземних учених – спеціалістів у сфері непідприємницьких організацій, зокрема Ендрю Джі Турезина, Джейзи М. Діаз, Джерольда Ошинського, Едварда П. Велча та Марти Мейнеми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України «Удосконалення правового регулювання статусу непідприємницьких організацій в Україні» (номер державної реєстрації 011311001119). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України (протокол № 11 від 28 листопада 2012 року).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є визначення цивільно-правового статусу громадських об'єднань як учасників приватноправових відносин, а також розробка рекомендацій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі *задачі* наукового пошуку:

- охарактеризувати основні новели Закону України «Про громадські об'єднання»;
- окреслити сферу дії зазначеного Закону;
- визначити поняття та ознаки громадського об'єднання;
- виробити основні підходи щодо визначення організаційно-правової форми громадського об'єднання;
- з'ясувати особливості створення та припинення громадських об'єднань;
- охарактеризувати правовий режим членства та членських внесків у громадських об'єднаннях;
- визначити особливості майнових та особистих немайнових відносин, учасниками яких можуть бути громадські об'єднання;
- здійснити класифікацію громадських об'єднань;

– розробити рекомендації стосовно вдосконалення цивільного законодавства щодо громадських об'єднань.

Об'єкт дослідження – цивільно-правові відносини, що виникають під час створення, діяльності та припинення громадських об'єднань.

Предмет дослідження – громадські об'єднання як учасники цивільних відносин, національне законодавство, яке визначає участь громадських об'єднань та окремих їх видів у цивільних правовідносинах, цивільно-правова доктрина, зарубіжна та вітчизняна судова практика розгляду цивільних справ за участю громадських об'єднань.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження виступили загальнонаукові, філософські та спеціальні методи, зокрема: історико-правовий, порівняльно-правовий, формально-логічний, техніко-юридичний метод, метод прогнозування, метод аналізу та метод моделювання. Порівняльно-правовий метод сприяв здійсненню порівняння раніше чинного законодавства та сучасних легальних підходів, які стосуються громадських об'єднань (підрозділ 1.1 дисертації). Застосування історико-правового методу дало змогу простежити розвиток юридичної думки та основні тенденції розвитку законодавства щодо громадських об'єднань як учасників цивільно-правових відносин (підрозділ 1.2 дисертації). Формально-логічний метод було використано при з'ясуванні особливостей правового статусу громадських об'єднань (підрозділ 1.3). Метод прогнозування дав можливість виявити тенденції та виробити напрями розвитку правового регулювання цивільних правовідносин за участі громадських об'єднань (розділ 2 дисертації). З використанням методу аналізу досліджувалися особливості цивільно-правового статусу громадських об'єднань (розділ 1, 2 та 3 дисертації). За допомогою техніко-юридичного методу та методу моделювання було сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства (розділ 1, 2 та 3 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією із перших наукових праць, яка здійснена після прийняття Закону України «Про громадські об'єднання», що присвячена дослідженню громадських об'єднань як учасників цивільних правовідносин. У результаті проведеного дисертаційного дослідження сформульовано і обґрунтовано низку наукових положень та висновків, які мають ознаки новизни та виносяться на захист:

Вперше:

1) аргументовано недоцільність поділу громадських об'єднань за критерієм «організаційно-правова форма» на громадські організації та громадські спілки, що пов'язано із тим, що наявність єдиної відмінності в суб'єктному складі окремих юридичних осіб не може бути підставою для створення нових організаційно-правових форм. Убачається логічним відмовитися від класифікації громадських об'єднань за організаційно-правовою формою, обравши натомість класифікаційний критерій «суб'єктний склад»;

2) доведено доцільність розширення сфери дії Закону України «Про громадські об'єднання» в напрямку збільшення видів громадських об'єднань, які підпадають під його правове регулювання, незалежно від того, що певні види

громадських об'єднань під час створення, діяльності та припинення керуються спеціальними нормативно-правовими актами;

3) визначено, що сплата членських внесків не є цивільно-правовим зобов'язанням, а тому вони не можуть стягуватися в примусовому порядку, за винятком того випадку, коли між членом громадського об'єднання та самою юридичною особою укладається договір про сплату членських внесків;

4) з метою відображення логіки побудови системи громадських об'єднань та спрощення порядку користування реєстрами обґрунтовано висновок про необхідність реформування Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців шляхом узагальнення всіх видів громадських об'єднань, котрі визначаються в ньому, в межах єдиного узагальнюючого поняття «громадське об'єднання», а Реєстру громадських об'єднань шляхом здійснення поділу в ньому всіх громадських об'єднань на громадську організацію та громадську спілку;

5) запропоновано законодавчо передбачене поняття «членські внески» використовувати як узагальнююче для всіх видів внесків (вступних, цільових, додаткових тощо), у зв'язку з чим категорію «членський внесок», що використовується для визначення окремого виду внесків, замінити на «регулярний внесок»;

6) сформульовано тезу, що до юридичних осіб приватного права – учасників громадської спілки, які беруть участь в управлінні нею, може застосовуватися субсидіарна відповідальність за зобов'язаннями такої юридичної особи, однак тільки в тому випадку, коли громадська спілка здійснює підприємницьку діяльність;

Удосконалено:

7) визначення громадського об'єднання зі статусом юридичної особи як непідприємницького товариства, яке створюється з метою здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних інтересів, члени якого не мають права на майно товариства та не несуть відповідальності за його зобов'язаннями;

8) положення з приводу того, що засновниками та учасниками громадської спілки можуть виступати будь-які юридичні особи приватного права як підприємницькі, так і непідприємницькі, винятком є лише юридичні особи публічного права, які створюються в розпорядчому порядку і для яких принцип свободи об'єднання не характерний;

9) тезу щодо віднесення до саморегульованих організацій як громадських об'єднань тих об'єднань, для яких характерний добровільний та професійний характер створення і діяльності, зокрема творчих спілок, торгово-промислових палат та ін.;

10) положення про те, що реорганізація громадського об'єднання може здійснюватися не тільки шляхом приєднання до іншого громадського об'єднання такого самого статусу, а й шляхом злиття, поділу та перетворення;

Дістали подальший розвиток:

11) твердження, що попри можливість громадських об'єднань без статусу юридичної особи володіти певним спектром особистих немайнових прав (право на найменування, символіку тощо), повноправними учасниками цивільно-правових відносин є саме ті громадські об'єднання, які здійснюють свою діяльність зі статусом юридичної особи;

12) позиція з приводу доцільності закріплення за громадськими об'єднаннями спеціальної цивільної правоздатності, оскільки коло суб'єктивних цивільних прав та юридичних обов'язків, які можуть виникнути в останніх, визначається метою їх діяльності та приналежності договорів, які вчинені з виходом за межі обсягу правоздатності, до оспорюваних;

13) обґрунтування необхідності зазначення в статуті громадського об'єднання, яке має намір здійснювати підприємницьку діяльність, виключного переліку видів такої діяльності, що зумовлено їх спеціальною правоздатністю.

Наукове і практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані в :

– науково-дослідницькій сфері під час проведення подальших наукових пошуків, пов'язаних із дослідженням громадських об'єднань та їх видів як суб'єктів цивільно-правових відносин;

– правотворчій діяльності – при удосконаленні правого регулювання щодо громадських об'єднань;

– навчальному процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників курсу «Цивільне право України», «Непідприємницькі юридичні особи», викладанні відповідних навчальних дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист отримані автором самостійно. У співавторстві автором опубліковані такі наукові праці: *Понятие и признаки общественного объединения со статусом юридического лица // Закон и жизнь. – Май 2014. – № 5/3. – С. 67–71* (особистий внесок здобувача полягає в дослідженні підходів щодо визначення поняття «громадське об'єднання», що становить 50% змісту статті.); *Peculiarities of legal status of non-entrepreneurial legal entity according to civil legislation of Ukraine / Evolution of private law. – vol. II. – Katowice, 2015. – P. 19–29* (особистий внесок здобувача полягає в дослідженні цивільно-правового статусу непідприємницьких товариств згідно з цивільним законодавством України, що становить 40% змісту статті).

Всі інші праці виконані автором без співавторства.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на таких науково-практичних конференціях та «круглих столах»: «Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку» (м. Донецьк, 20–21 квітня 2013 р.), «Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 27–28 вересня 2013 р.), «Непідприємницькі організації у механізмі реалізації права громадян на об'єднання (асоціації)» (м. Київ, 20 грудня 2013 р.), «Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльно-правова характеристика» (м. Івано-Франківськ, 26 вересня 2014 р.), «Удосконалення правового регулювання статусу непідприємницьких організацій в Україні» (м. Київ, 19 грудня 2014 р.), «Проблеми цивільного права та процесу» (м. Харків, 30 травня 2015 р.), «Корпоративне право України та інших європейських країн: шляхи гармонізації» (м. Івано-Франківськ, 02 жовтня 2015 р.), «Evolution of private law» (Katowice, 15th October, 2015).

Публікації. За темою дисертації опубліковано п'ятнадцять наукових праць, із яких шість статей у наукових фахових виданнях України, одна стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, а також тези восьми доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура і обсяг дисертації зумовлені метою та задачами дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг рукопису становить 209 сторінок. Список використаних джерел міститься на 23 сторінках та налічує 205 найменувань.

ОСНОВИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, встановлено її мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи наукового пізнання, використані у дослідженні, визначено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, охарактеризовано особистий внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві, наведено відомості про апробацію результатів дослідження та про публікації за темою дисертації.

Розділ 1 «Загальна характеристика громадських об'єднань у цивільному праві» складається з 3-х підрозділів, у яких розглянуто основні правові позиції Закону України «Про громадські об'єднання», акцентовано увагу на межах дії цього нормативно-правового акту, проаналізовано легальні та доктринальні підходи щодо визначення ознак і поняття громадського об'єднання та окреслено особливості організаційно-правової форми досліджуваного суб'єкта.

У підрозділі 1.1 «Основні законодавчі новації Закону України «Про громадські об'єднання» та правові аспекти визначення його сфери дії» розглянуто новели законодавства щодо громадських об'єднань.

У ході дослідження основних правових положень Закону України «Про громадські об'єднання» відзначаються такі його позитивні риси: зменшення кількості засновників для створення громадського об'єднання до двох осіб; здатність фізичних осіб, яким виповнилося 14 років, бути засновниками молодіжних та дитячих громадських організацій; надання можливості юридичним особам приватного права бути засновниками та учасниками громадського об'єднання; спрощений порядок реєстрації та вичерпне визначення підстав відмов у проведенні реєстраційних дій; відсутність вимог щодо території діяльності, а відтак надання їм можливості самостійно визначати територію своєї діяльності; встановлення положення, згідно з яким громадські об'єднання зі статусом юридичної особи вправі створювати класичні відокремлені підрозділи юридичних осіб; право здійснювати підприємницьку діяльність як опосередковано, так і шляхом створення окремих юридичних осіб; можливість застосування до громадських об'єднань, які здійснюють підприємницьку діяльність, процедури банкрутства тощо.

Доведено, що громадські об'єднання, які володіють статусом юридичної особи, у порівнянні із громадськими об'єднаннями, котрі такого статусу не набувають, мають більше можливостей для вступу у відносини приватноправової сфери. Обґрунтовано, що попри можливість громадських об'єднань без статусу юридичної

особи набувати окремі особисті немайнові права, повноправними учасниками цивільно-правових відносин є громадські об'єднання, які набули статусу юридичної особи, у зв'язку із чим у дисертаційному дослідженні звернено увагу саме на них. У даному контексті під поняттям «статус юридичної особи» слід розуміти здатність громадського об'єднання при отриманні цього статусу набути весь спектр прав та обов'язків, що зазвичай надаються будь-якій юридичній особі приватного права, при цьому для них також є типовими обмеження, які характерні для непідприємницьких юридичних осіб.

У рамках цього підрозділу акцентовано на тому, що статус юридичної особи для громадського об'єднання є визначальним при реалізації його процесуальної правоздатності. Зазначено, що при захисті прав та свобод окремих фізичних чи юридичних осіб тільки те громадське об'єднання, яке володіє статусом юридичної особи, може набути процесуальної правосуб'єктності. На сьогодні законодавчо не передбачено участі в судовому процесі громадського об'єднання без статусу юридичної особи, а тому при зверненні ними до суду за захистом прав та свобод матиме місце добровільне представництво фізичної чи юридичної особи.

Досліджуючи особливості сфери дії аналізованого Закону, констатується, що вона не виправдано звужується. Зроблено висновок, що регламентація правового становища громадських об'єднань повинна здійснюватися в такому порядку: у ЦК України має закріплюватися його визначення, ознаки та види; у Законі України «Про громадські об'єднання» повинна здійснюватися деталізація цивільно-правового статусу досліджуваного суб'єкта; закони, якими встановлюються особливості окремих видів громадських об'єднань, повинні відповідати ЦК України та Закону України «Про громадські об'єднання».

Підрозділ 1.2 «Поняття та ознаки громадського об'єднання в юридичній літературі та законодавстві України» присвячено дослідженню основних підходів щодо визначення поняття та ознак досліджуваного суб'єкта в цивілістичній доктрині та національному законодавстві.

У контексті аналізу поняття громадського об'єднання здійснюється короткий екскурс в історію становлення та розвитку інституту об'єднань. Поділяється наукова позиція М. В. Менджул щодо етапів розвитку громадського об'єднання. Запропоновано вважати момент вступу в дію Закону України «Про громадські об'єднання» початком нового етапу їх розвитку, що зумовлено істотною зміною їх правового становища.

Розглянуто визначення громадського об'єднання у двох аспектах: з точки зору національного законодавства та приватноправової науки. Зазначається, що єдине легальне визначення громадського об'єднання, яке надається Законом України «Про громадські об'єднання», не відповідає цивілістичним засадам, адже не відображає його ознак як учасника відносин приватного права. Зроблено висновок про потребу диференціації дефініції громадського об'єднання в Законі в залежності від наявності або відсутності статусу юридичної особи. Стосовно другого аспекту аргументовано, що визначення громадського об'єднання повинно бути побудоване таким чином, щоб у ньому відображалися його основні ознаки як учасника цивільних правовідносин.

За результатами дослідження стверджується, що до ознак громадського об'єднання, які притаманні саме йому, належать: а) мета – здійснення та захист прав

і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних та інших інтересів; б) члени громадського об'єднання не мають права на частку майна такого об'єднання; в) члени громадського об'єднання не несуть відповідальності за його зобов'язаннями (винятком можуть бути лише деякі громадські спілки). Зазначається, що саме сукупність наведених ознак, загальноцивільністичних ознак юридичної особи та ознак громадського об'єднання як непідприємницького товариства, характеризує його як учасника цивільних правовідносин.

У підрозділі 1.3 «Визначення організаційно-правової форми громадського об'єднання» проаналізовано наукові позиції щодо проблематики визначення організаційно-правової форми непідприємницьких товариств загалом та громадських об'єднань зокрема.

Розглядаючи питання, пов'язані із визначенням організаційно-правової форми громадського об'єднання, констатується, що найбільш дискусійним є визначення того, чи є певне об'єднання видом громадського чи окремою організаційно-правовою формою. Відзначено, що в цивілістиці досить поширеною є думка, згідно з якою релігійні організації, політичні партії, благодійні товариства є окремими організаційно-правовими формами, оскільки володіють певними відмінними ознаками. Однак за результатами проведення дослідження стверджується, що такі ознаки не є істотними для виділення зазначених суб'єктів як окремих організаційно-правових форм.

З метою уніфікації організаційно-правових форм юридичних осіб сприймається позиція щодо доцільності впровадження в національне законодавство поняття «системоутворюючий тип», яким для всіх юридичних осіб, що засновані на засадах членства, має бути корпорація. Відповідно в межах корпорації повинні виділятися окремі організаційно-правові форми, яким притаманна своя специфіка. Опираючись на вищенаведене, обґрунтовано положення про те, що громадське об'єднання є самостійною організаційно-правовою формою юридичної особи.

Піддається критиці законодавча позиція щодо поділу громадських об'єднань за критерієм «організаційно-правова форма» на громадські організації та громадські спілки. Стверджується, що громадська організація та громадська спілка є видами громадського об'єднання, а не самостійними організаційно-правовими формами, що повинно знайти своє продовження у внесенні змін до чинного законодавства.

Розділ 2 «Правові засади динаміки участі громадських об'єднань у цивільних правовідносинах» складається з 3-х підрозділів, у яких проаналізовано порядок створення та способи припинення громадського об'єднання, розглянуто характерні риси членства та правовий режим сплати членських внесків, досліджено участь громадських об'єднань у майнових та особистих немайнових правовідносинах.

У підрозділі 2.1 «Порядок створення громадських об'єднань та способи їх припинення» здійснено дослідження щодо реалізації волевиявлення, спрямованого на створення нового учасника цивільно-правових відносин та здійснення реєстраційних дій з метою отримання статусу юридичної особи, проаналізовано способи припинення громадських об'єднань.

У роботі досліджено загальний порядок створення громадських об'єднань, для якого характерне проведення установчих зборів, розроблення та затвердження статуту, створення вищих органів управління та здійснення реєстраційних дій. Звертається увага на те, що в основному порядок реєстрації громадського об'єднання не зазнав істотних змін, але відзначається позитивна динаміка в частині спрощення реєстраційних дій, необхідних для набуття статусу юридичної особи, що, на думку авторки, є позитивним, адже сприятиме збільшенню кількості громадських об'єднань, які здійснюватимуть свою діяльність зі статусом юридичної особи.

При вивченні особливостей припинення громадського об'єднання констатується, що воно може відбуватися в добровільному та примусовому порядку. Добровільний спосіб припинення полягає в саморозпуску та реорганізації, а примусовий – у розпуску громадського об'єднання за рішенням суду. Увага зосереджується на дослідженні реорганізації, адже Законом передбачається, що вона може бути здійснена тільки шляхом приєднання до іншого громадського об'єднання такого самого статусу. Натомість доведено, що реорганізація громадського об'єднання може відбуватися всіма передбаченими в ЦК України шляхами (поділ, виділ, перетворення).

Очевидно, що на сьогоднішній день можливість перетворення непідприємницького товариства в підприємницьке виключається, однак автор поділяє існуючу в науковій літературі думку про те, що в перспективі таке перетворення є повністю реальним, зважаючи на поширення принципу свободи інкорпорації.

Аргументовано, що оскільки між громадським об'єднанням та його членами відсутній майновий зв'язок, то будь-яке майно після припинення діяльності не може бути предметом розподілу між учасниками.

Підрозділ 2.2 «Членство в громадському об'єднанні та правовий режим членських внесків» містить дослідження теоретичних та практичних аспектів правовідносин, пов'язаних із членством у громадському об'єднанні.

Виходячи із аналізу локальних актів діяльності досліджуваних суб'єктів, стверджується, що членство в громадських об'єднаннях може бути індивідуальним та почесним. Перший вид членства може набути будь-яка особа, а для набуття другого необхідно є наявність певних спеціальних якостей, як-от: особливі досягнення у визначеній сфері або надання громадському об'єднанню вагомої організаційної чи матеріальної допомоги. Крім того, констатується, що до членів громадського об'єднання можуть висуватися спеціальні вимоги, а саме: у політичних партія членство вправі набути виключно громадяни України, а в професійних спілках працівники підприємства, самозайняті особи, студенти. Зазначено, що членство в громадському об'єднанні може бути лише добровільним.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано, що використання інституту колективного членства є недоцільним, адже юридичним особам надано можливість безпосередньо реалізовувати право на свободу об'єднання.

Аналізуючи правовий режим членських внесків, зазначено, що вони можуть виражатися не тільки в грошовому еквіваленті, ними також може бути певне майно, цінні папери, творча ідея тощо. На підставі цього зроблено висновок, що членськими внесками можуть бути ті самі об'єкти, які є вкладом до господарського

товариства. Крім того, доводиться, що особливістю членських внесків є те, що від їх сплати можуть звільнятися певні категорії осіб, а також щодо їх сплати можуть установлюватися пільги.

Досліджуючи особливості членських внесків, виявлено, що їх видами є вступні, членські, разові, періодичні, цільові, додаткові тощо. Таким чином поняття «членські внески» може використовуватися як загальне та родове. Тому для уникнення плутанини в правовій термінології пропонується поняття «членські внески» використовувати виключно як узагальнююче для всіх видів внесків, а поняття «членські внески», що використовується для окреслення окремого виду внеску, замінити на «регулярні внески».

Зазначено, що сплата членських внесків не є цивільно-правовим зобов'язанням, а тому вони не можуть стягуватися в примусовому порядку. Винятком із правил є лише той випадок, коли між громадським об'єднанням та його учасником укладено цивільно-правовий договір зі сплати членських внесків. Якщо ж такий договір не укладено, то єдиний негативний наслідок, який може настати за несплату членських внесків, є виключення із громадського об'єднання.

Акцентується увага на тому, що при виході із громадського об'єднання або виключенні з нього внесені членські внески зазвичай не повертаються.

У підрозділі 2.3 «Участь громадських об'єднань у майнових та особистих немайнових правовідносинах» досліджено правові позиції, пов'язані з участю громадських об'єднань у відносинах приватноправової сфери.

Зроблено акцент на тому, що попри передбачення чинним ЦК України універсальної правоздатності для всіх юридичних осіб громадські об'єднання володіють спеціальною правоздатністю. Автор розділяє тезу про необхідність закріплення в ЦК України спеціальної правоздатності за всіма непідприємницькими товариствами та громадськими об'єднаннями зокрема.

Встановлено, що цивільні права громадського об'єднання повинні обмежуватися специфікою правової природи та відповідати сутності спеціальної правоздатності.

Стверджується, що громадським об'єднанням притаманні всі повноваження власника майна, які передбачаються «тріадою власника».

Здійснено поділ договорів, учасником яких є громадське об'єднання, на такі, що спрямовані на реалізацію завдань, для досягнення яких створюється громадське об'єднання, та договори, спрямовані на збільшення майнової основи громадського об'єднання (договір пожертви, позички, банківський вклад тощо).

У контексті розгляду громадських об'єднань як учасників цивільних правовідносин через призму здійснення ними підприємницької діяльності аргументовано потребу передбачення в статуті громадського об'єднання виключного переліку видів підприємницької діяльності. Поділяється законодавча позиція щодо можливості здійснення підприємницької діяльності громадськими об'єднаннями як опосередковано, так і шляхом створення окремих юридичних осіб. Крім того, доводиться потреба у визначенні певного граничного грошового бар'єру з перевищенням якого громадське об'єднання, що займається підприємницькою діяльністю безпосередньо, позбавляється такого права, та для його реалізації повинно створювати окремі юридичні особи. Стверджується, що передбачена здатність громадського об'єднання бути виконавцем державного замовлення може

бути реалізована тільки в тому випадку, коли його виконує створена громадським об'єднанням юридична особа.

Розділ 3 «Цивільно-правова характеристика видів громадського об'єднання» складається з 3-х підрозділів, у яких здійснено пошук об'єктивних критеріїв їх класифікації з метою систематизації, при дослідженні окремих видів громадських об'єднань акцентовано увагу на їх особливостях.

У підрозділі 3.1 *«Підстави класифікації громадських об'єднань»* розглянуто різноманітні критерії класифікації громадських об'єднань та здійснено пошук класифікаційного критерію, з використанням якого можна здійснити уніфікацію громадських об'єднань.

Акцентовано увагу на тому, що наявність спеціального законодавчого акту, яким визначається правове становище окремого учасника цивільно-правових відносин, не завжди свідчить про те, що він є окремим видом юридичної особи. Відтак автор не погоджується з позицією, яка має місце в цивілістичній доктрині, що якщо діяльність політичних партій, релігійних організацій, професійних спілок регулюється спеціальними законами, то вони не є громадськими об'єднаннями.

Аналізуючи різноманітні критерії класифікації громадських об'єднань, зроблено висновок, що найбільш поширеними із них є ті, які здійснюються на основі сфери, напрямів та мети діяльності. Проте, зважаючи на присутність досліджуваних суб'єктів практично у всіх сферах суспільного життя, проведення класифікації за метою діяльності на дає змоги систематизувати їх. Зважаючи на це, автор указує на потребу пошуку такого критерію, за допомогою якого можна було б привнести ясність у всю систему громадських об'єднань. Таким може стати класифікація за критерієм суб'єктного складу. Відповідно основними видами громадського об'єднання мають визнаватися громадська організація та громадська спілка, в межах яким повинні виокремлюватися їх підвиди у залежності від суб'єктного складу.

Проведено аналіз правових аспектів функціонування Реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців і Реєстру громадських об'єднань, що дало можливість зробити висновок про неоднакові підходи до класифікації видів громадських об'єднань у цих Реєстрах. Стверджується, що це є наслідком відсутності виважених правових критеріїв класифікації досліджуваних учасників цивільно-правових відносин.

Підрозділ 3.2 «Громадська організація як різновид громадського об'єднання» присвячено дослідженню особливостей громадської організації та визначенню її видів.

Зазначено, що використання терміну «фізична особа» на противагу «громадянин» є доцільнішим, адже засновниками та учасниками громадської організації можуть бути не тільки громадяни України, але й іноземці та особи без громадянства.

Стверджується, що встановлення права фізичних осіб засновувати молодіжні громадські організації у віці 14-ти років є виправданим, оскільки відповідає цивілістичним засадам щодо можливості фізичних осіб по досягненні такого віку набувати неповної цивільної дієздатності, яка надає право засновувати юридичні особи.

При визначенні проблематики отримання громадськими організаціями допомоги з державного бюджету зосереджено увагу на тому, що відсутній ефективний та прозорий механізм надання такої допомоги. У зв'язку з вищенаведеним висловлено пропозицію, згідно з якою необхідним є визначити умови проведення конкурсу для отримання державної підтримки, порядок визначення переможців, окрім того, детально повинно бути врегульовано питання звітування про використання отриманих коштів.

Зазначено, що професійні спілки є громадськими організаціями. У цьому зв'язку підтримано висловлені в цивілістичній доктрині позиції, згідно з якими професійні спілки як вид громадського об'єднання набувають статусу юридичної особи не з моменту затвердження статуту, а з моменту здійснення державної реєстрації такої юридичної особи.

У контексті розгляду видів громадської організації наголошується на тому, що політичні партії, попри притаманну їм специфіку, є громадськими організаціями. Дійсно, вони володіють такими особливостями: учасниками можуть ставати тільки громадяни України, законодавчо визначені більш суворі вимоги щодо передумов їх створення, однак їм притаманна сукупність тих ознак, які окреслюють громадське об'єднання, і саме на підставі них політичні партії віднесено до громадських організацій. Варто звернути увагу, що організації політичної партії набувають прав юридичної особи, хоча фактично це суперечить цивілістичним засадам. Тому автор розділяє тезу, що правове становище територіальних організації політичних партій повинно бути зведено до становища відокремлених підрозділів юридичної особи, яким не надаються права юридичної особи.

Досліджуючи питання, пов'язані із визначенням видів громадської організації, аргументовано, що релігійні організації є їх видом. Вказівка у визначенні громадського об'єднання, що воно створюється не тільки для задоволення економічних, соціальних, культурних, екологічних, але й інших інтересів, свідчить про те, що коло цих інтересів не є закритим, а тому може полягати й у здійсненні специфічної мети – сповідувати та поширювати віру або сприяти досягненню цього.

У роботі відстоюється позиція, згідно з якою видами громадської організації є не тільки ті, про які йшлося, але й благодійні товариства, волонтерські організації, безпосередньо громадські організації, які діють із різною спрямованістю (дитячі, молодіжні, жіночі, правозахисні, охорони природи, освітньо-виховні тощо). Разом з тим необхідно зауважити, що перелік видів громадської організації є відкритим.

У підрозділі 3.3 «Громадська спілка як різновид громадського об'єднання» проведено аналіз думок учених щодо можливості юридичних осіб приватного права бути засновниками та членами громадської спілки, а також досліджено види громадської спілки і окреслено їх особливості.

Наголошується на тому, що нелогічно обмежувати юридичних осіб приватного права в праві засновувати та вступати в невідприємницькі товариства, адже вони не обмежені в цьому напрямі щодо підприємницьких товариств. Тому на підставі аналізу правових позицій щодо можливості юридичних осіб приватного права бути засновниками та учасниками громадської спілки автором обґрунтовано позицію про

доцільність надання юридичним особам приватного права можливості ставати учасником громадського об'єднання.

Виправданість упровадження правової конструкції «громадська спілка» та надання юридичним особам приватного права засновувати їх підтверджується широким колом суб'єктів, які виступають їх засновниками, серед яких: товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства, корпорації, приватні підприємства, адвокатські об'єднання, благодійні організації, громадські організації, громадські спілки, професійні спілки, іноземні юридичні особи та ін.

Поділяється позиція законодавця про те, що юридичні особи публічного права не можуть бути засновниками та учасниками громадської спілки. Це, на думку автора, є виправданим, адже для інституту об'єднань характерна добровільність та свобода вибору, а юридичним особам публічного права вищенаведене не притаманне, адже в самому порядку їх створення відсутня добровільність, бо вони створюються в розпорядчому порядку.

Дослідивши особливості громадської спілки, автор указує на те, що єдиною суттєвою відмінністю між нею та громадською організацією є суб'єктний склад. Разом з тим зазначається, що особливістю громадської спілки є можливість застосування до її учасників субсидіарної відповідальності. Проте вона може застосовуватися тільки до тих учасників, які беруть участь в управлінні нею, і якщо громадська спілка здійснює підприємницьку діяльність.

На основі здійсненого дослідження доведено, що громадськими спілками є організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців, об'єднання профспілок, об'єднання страховиків, асоціації кредитних спілок та ті об'єднання, до засновників яких не висувається спеціальних вимог, тобто ними можуть бути будь-які юридичні особи приватного права. Крім того, варто наголосити, що перелік видів громадської спілки носить відкритий характер.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні цивільно-правового статусу громадських об'єднань як учасників приватноправових відносин.

У результаті дослідження вітчизняного законодавства, наукової доктрини, судової практики та державних реєстрів, які безпосередньо пов'язані із досліджуваною тематикою, стало можливим сформулювати такі основні теоретичні та практичні висновки.

1. Громадським об'єднанням притаманні загальноцивільні ознаки громадського об'єднання, ознаки, якими воно володіє як непідприємницьке товариство (неприбутковий характер; спеціальна правоздатність; самоуправління; членський характер) та специфічні ознаки громадського об'єднання (особлива мета – здійснення та захист прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних та інших інтересів; члени громадського об'єднання не мають права на частку майна такого об'єднання та не несуть відповідальності за його зобов'язаннями (виняток становлять лише учасники громадської спілки, що беруть участь в управлінні нею, та якщо така громадська спілка займається

підприємницькою діяльністю). Наголошується на тому, що саме сукупність цих ознак характеризує громадське об'єднання.

Сформульоване авторське визначення, яке доцільно закріпити в ЦК України та Законі України «Про громадські об'єднання» і повинно диференціюватися залежно від наявності або відсутності статусу юридичної особи.

2. Громадським об'єднанням надається значна свобода локальної правотворчості, яка проявляється в тому, що попри існування загальнозастосованих законодавчих вимог щодо громадських об'єднань, зазвичай їм надається можливість відступлення від них через встановлення інших правил у своїх статутах чи положеннях.

3. Громадська організація та громадська спілка є видами громадського об'єднання. У зв'язку із цим необхідно ч. 2 ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» викласти в такій редакції:

«2. Видами громадського об'єднання є громадська організація та громадська спілка».

4. Закон України «Про громадські об'єднання» має поширювати свою дію на об'єднання, які володіють ознаками громадського об'єднання незалежно від того, чи притаманне їм законодавче врегулювання в спеціальному нормативно-правовому акті. Відтак дія цього Закону повинна поширюватися на громадські організації, громадські спілки, політичні партії, релігійні організації, саморегульвні організації, професійні спілки, об'єднання професійних спілок, організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців, творчі спілки, асоціації кредитних спілок, іноземні неурядові організації, благодійні товариства тощо.

5. Громадське об'єднання є самостійною організаційно-правовою формою юридичних осіб.

6. У зв'язку із тим, що реорганізація громадського об'єднання може відбуватися не тільки шляхом приєднання до іншого громадського об'єднання такого самого статусу, але й через злиття, поділ та перетворення, необхідно п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про громадські об'єднання» викласти в такій редакції:

«За рішенням громадського об'єднання, прийнятим вищим органом управління громадського об'єднання, шляхом саморозпуску або реорганізації».

Крім того, необхідно внести зміни до ст. 27 Закону, зокрема ч. 1 ст. 27 викласти в такій редакції:

«Реорганізація громадського об'єднання, яке має статус юридичної особи, здійснюється шляхом приєднання, злиття, поділу та перетворення, якщо інше не передбачено нормами законодавства».

7. Членство в громадських об'єднаннях є виключно добровільним, а якщо воно не є таким, то це утворення не може бути визнано громадським об'єднанням. Ще однією особливістю є те, що членами громадського об'єднання можуть бути як будь-які фізичні та/або юридичні особи приватного права, так і ті суб'єкти, до яких висуваються певні спеціальні вимоги (тільки громадяни України для політичних партій, працівники підприємств, самозайняті особи та особи, що навчаються, для профспілок тощо).

8. Оскільки громадські об'єднання володіють спеціальною правоздатністю, доцільно закріпити на законодавчому рівні вказівку про визначення виключного

переліку видів підприємницької діяльності в статуті. На основі вищесказаного слід доповнити ч. 1 ст. 11 Закону п. 2.1. такого змісту:

«2.1. переліку виключних видів підприємницької діяльності».

9. Нормативно-правові акти, якими визначається правове становище окремих видів громадського об'єднання, повинні бути приведені у відповідність із Законом України «Про громадські об'єднання».

Зокрема, Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» в частині внесення змін до ст. 16 «Профспілка, об'єднання профспілок набувають прав юридичної особи з моменту державної реєстрації», Закон України «Про політичні партії» і Закон України «Про творчі спілки, їх права та гарантії діяльності» враховуючи законодавчі тенденції щодо надання «відокремленим підрозділам» окремих видів громадських об'єднань статусу юридичної особи, доцільним є внесення змін до законодавства в напрямку зведення їх становища до філій та представництв без надання їм статусу юридичної особи.

10. Необхідно внести такі зміни до ЦК України стосовно визначення поняття, ознак та видів громадського об'єднання в рамках окремої глави, якою має визначатися правове становище непідприємницьких юридичних осіб:

Поняття громадського об'єднання зі статусом юридичної особи

«1. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи – це непідприємницьке товариство, яке створюється з метою здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних інтересів, члени якого не мають права на майно товариства та не несуть відповідальності за його зобов'язаннями.

2. Громадські об'єднання зі статусом юридичної особи мають право здійснювати підприємницьку діяльність як самостійно, так і шляхом створення окремих юридичних осіб, за умови, що ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.

3. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи не може діяти з метою отримання прибутку (незалежно від джерела його надходження) для наступного розподілу між учасниками.

4. Окремими законами можуть установлюватися особливості правового статусу окремих видів громадських об'єднань».

Види громадського об'єднання

«1. Видами громадського об'єднання є громадська організація (засновники та учасники – фізичні особи) та громадська спілка (засновники – юридичні особи приватного права, а учасники – юридичні особи приватного права та фізичні особи).

2. Громадською організацією є професійні спілки, політичні партії, релігійні організації, саморегульвні організації (творчі спілки та інші, які утворюються на добровільних засадах), благодійні товариства, волонтерські організації, молодіжні та дитячі громадські організації, громадські організації споживачів, фізкультурно-спортивні організації, організації науковців, адвокатів, нотаріусів, жіночі об'єднання та ін.

3. Громадською спілкою є організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців, об'єднання профспілок, об'єднання страховиків, асоціації кредитних спілок та ті об'єднання, до засновників яких не висувається спеціальних вимог.

4. Спеціальними законами можуть передбачатися інші види громадського об'єднання».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Зозуляк О. И., Парута Ю. И. Понятие и признаки общественного объединения со статусом юридического лица [Текст] / О. И. Зозуляк, Ю. И. Парута // – Закон и жизнь. – май 2014. – № 5/3. – С. 67–71.

2. Парута Ю. І. Теоретико-правові аспекти визначення організаційно-правової форми громадського об'єднання [Текст] / Ю. І. Парута // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. Редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. – 2014. – Вип. 13. – С. 74–76.

3. Парута Ю. І. Правові проблеми визначення сфери дії Закону України «Про громадські об'єднання» [Текст] / Ю. І. Парута // Електронне наукове видання «Юридичний науковий електронний журнал». – 30 червня 2014 р. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/3_2014/12.pdf

4. Парута Ю. І. Правовий режим сплати членських внесків у громадських об'єднаннях зі статусом юридичної особи [Текст] / Ю. І. Парута // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2014р. – № 35. – С. 125–136.

5. Парута Ю. І. Актуальні питання здійснення класифікації громадських об'єднань [Текст] / Ю. І. Парута // Право і суспільство. – 2015. – № 4 (Ч. 3). – С. 45–51.

6. Парута Ю. І. Проблемні аспекти правового регулювання припинення громадських об'єднань [Текст] / Ю. І. Парута // Часопис Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького «Університетські наукові записки». – 2015. – Вип. № 11. – С. 55–63.

7. Парута Ю. І. Проблемні аспекти цивільно – правового статусу громадської спілки [Текст] / Ю. І. Парута // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2015р. – № 38. – С. 89–96.

8. Olga Zozulyak, Yuliia Paruta Peculiarities of legal status of non-entrepreneurial legal entity according to civil legislation of Ukraine. – Evolution of private law. – vol. II. – Katowice, 2015. – P. 19–29.

9. Дутчак Ю. І. Цивільно-правове становище громадських об'єднань у світлі Закону України «Про громадські об'єднання» [Текст] / Ю. І. Дутчак // Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Донецьк, 20–21 квітня 2013 р. – у 2-х томах. – Донецьк. : Східноукраїнська науково – юридична організація, 2013. – Т. 1. – С. 46–49.

10. Дутчак Ю. І. Проблемні питання визначення організаційно-правової форми громадського об'єднання як непідприємницького товариства [Текст] / Ю. І. Парута // Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку – матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 вересня 2013 р. – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2013. – С. 54–57.

11. Парута Ю. І. Поняття та ознаки громадського об'єднання з статусом юридичної особи [Текст] / Ю. І. Парута // Непідприємницькі організації у механізмі реалізації права громадян на об'єднання (асоціації) : Збірник наукових праць (за результатами роботи «круглого столу») / За заг. ред. М. К. Галянтича. – К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. – С. 56–59.

12. Парута Ю. І. Правовий досвід створення, діяльності та припинення громадських об'єднань в країнах Європейського Союзу [Текст] / Ю. І. Парута // «Корпоративне право України та інших європейських країн : порівняльно-правова характеристика» : матеріали Всеукраїнської наук.-практичної конференції. – м. Івано-Франківськ, – 2014. – С. 219 – 225.

13. Парута Ю. І. Громадська спілка – новація вітчизняного законодавства [Текст] / Ю. І. Парута // Удосконалення правового регулювання статусу невідприємницьких організацій в Україні: Збірник наукових праць (за результатами роботи «круглого столу») / За заг. ред. М. К. Галянтича. – К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. – С. 67–71.

14. Парута Ю. І. Правовий аналіз реорганізації громадського об'єднання [Текст] / Ю. І. Парута // Проблеми цивільного права та процесу : Матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (30 травня 2015 р.). – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2015. – С. 289–292.

15. Парута Ю. І. Дискусійні аспекти цивільно-правового статусу громадської спілки [Текст] / Ю. І. Парута // «Корпоративне право України та інших європейських країн : шляхи гармонізації» : матеріали Всеукраїнської наук. – практичної конференції. – м. Івано-Франківськ, – 2015. – С. 195–201.

АНОТАЦІЇ

Парута Ю. І. Громадські об'єднання як учасники цивільних правовідносин. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, Київ, 2016.

У роботі проаналізовано основні нововведення Закону України «Про громадські об'єднання» та визначено сферу його дії. Розглянуто поняття та особливості цивілістичних ознак громадського об'єднання зі статусом юридичної особи і на основі цього запропоновано авторське визначення досліджуваного суб'єкта. Здійснено аналіз основних підходів щодо визначення організаційно-правової форми невідприємницького товариства та громадського об'єднання зокрема. З'ясовано особливості створення громадського об'єднання та проведення реєстраційних дій, спрямованих на набуття статусу юридичної особи. Окремо зосереджено увагу на проблематиці способів припинення громадського об'єднання та визначено, що способи його припинення є ширшими, ніж законодавчо

передбачено. Виокремлено особливості членства й окреслено його види. Досліджено правовий режим сплати членських внесків у громадських об'єднаннях. Розкрито особливості участі громадських об'єднань у майнових та особистих немайнових правовідносинах. Здійснено класифікацію громадських об'єднань та проведено аналіз основних видів громадського об'єднання. Розроблено рекомендації, спрямовані на вдосконалення чинного цивільного законодавства щодо громадських об'єднань та забезпечення якісного правового регулювання щодо них.

Ключові слова: цивільно-правові відносини, громадське об'єднання, юридична особа, громадська організація, громадська спілка, організаційно-правова форма, створення, припинення, членство.

Парута Ю. И. Общественные объединения как участники гражданских правоотношений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право, международное частное право. – Научно-исследовательский институт частного права и предпринимательства имени академика Ф. Г. Бурчака НАПрН Украины, Киев, 2016.

В работе проанализированы основные нововведения Закона Украины «Об общественных объединениях». Отмечено, что новации вышеприведенного Закона соответствуют европейским тенденциям развития неправительственных организаций, однако доказано, что отдельные позиции этого нормативно-правового акта требуют пересмотра и усовершенствования. Внимание уделяется определению сферы действия этого закона, ведь она, по мнению диссертантки, неоправданно сужается. Отмечается, что этот Закон должен распространять свое действие на общественные объединения независимо от того, что им присуще регулирования специальными нормативно-правовыми актами.

Рассмотрены цивилистические признаки общественного объединения со статусом юридического лица. Подчеркивается, что полноправными участниками гражданско-правовых отношений являются именно общественные объединения, обладающие статусом юридического лица. На основании анализа нормативного определения общественного объединения, цивилистической доктрины и с учетом цивилистических признаков общественного объединения формулируется авторское определение рассматриваемого субъекта. Кроме того, предлагается легально закрепить дефиниции понятий «общественное объединение без статуса юридического лица» и «общественное объединение со статусом юридического лица».

Осуществлен анализ основных подходов к определению организационно-правовой формы непредпринимательского общества и общественного объединения в частности. Констатируется, что сложность определения организационно-правовой формы общественного объединения обусловлена существованием большого количества непредпринимательских обществ, в системе которых отсутствует структурное единство. Поддерживается мнение по поводу необходимости введения термина «системообразующий тип», которым, по мнению диссертантки, должна быть корпорация. Понятие «корпорация»

должно охватывать юридические лица, которые построены на основе членства, и в пределах которой должны выделяться самостоятельные организационно-правовые формы. Доказано, что общественное объединение является самостоятельной организационно-правовой формой.

Выявлены особенности создания общественного объединения и проведения регистрационных действий, направленных на приобретение статуса юридического лица. Констатируется положительная динамика в части упрощения процедуры регистрации. Отдельно сосредоточено внимание на проблематике способов прекращения общественного объединения. Акцентируется внимание на способах реорганизации общественного объединения, и аргументировано, что она может быть осуществлена не только путем присоединения к другому общественному объединению такого же статуса, но и путем разделения, выделения и преобразования.

Выделены особенности членства, среди которых добровольность и отсутствие имущественной связи между общественным объединением и его участниками. Указано о нецелесообразности использования института коллективного членства. Определены виды членских взносов и аргументировано, что членские взносы могут вноситься не только в денежном эквиваленте, но и в имущественном. На основании анализа цивилистической доктрины и судебной практики аргументировано, что уплата членских взносов не является гражданско-правовым обязательством. Однако, если между общественным объединением и его членом заключен гражданско-правовой договор по уплате членских взносов, то в таком случае уплата членских взносов приобретает черты гражданско-правового обязательства.

Исследованы особенности участия общественных объединений в имущественных и личных неимущественных правоотношениях. Акцентируется внимание на том, что гражданская правосубъектность общественного объединения должна определяться с учетом того, что для них характерна специальная правоспособность. Отмечается, что общественное объединение является полноправным собственником, которому присущи все правомочия собственника. Отмечается возможность общественного объединения заниматься предпринимательской деятельностью как косвенно, так и путем создания отдельных юридических лиц. Доказано, что исполнителем государственного заказа вправе быть только то общественное объединение, которое осуществляет предпринимательскую деятельность через созданные им юридические лица.

Рассмотрены сущность личных неимущественных прав исследуемого субъекта. Акцентируется внимание на том, что отдельные личные неимущественные права могут принадлежать и общественным объединениям без статуса юридического лица.

Осуществлена классификация общественных объединений по различным классификационным критериям. Предложено проводить разделение всех общественных объединений по субъектному критерию на общественную организацию и общественный союз. Сосредоточено внимание на исследовании особенностей гражданско-правового статуса общественной организации и общественного союза как участников частноправовой сферы. Разработаны рекомендации, направленные на совершенствование действующего гражданского законодательства об общественных объединениях и обеспечения качественного правового регулирования в отношении них.

Ключевые слова: гражданско-правовые отношения, общественное объединение, юридическое лицо, общественная организация, общественный союз, организационно-правовая форма, создание, прекращение, членство.

Paruta Y. I. Public associations as the subject of civil legal relation. – Manuscript.

The dissertation for the scientific degree of candidate of science in law, speciality 12.00.03. – Civil law and civil process; family law; international private law. – The F. G. Burchak Scientific-Research Institute of Private Law and Business of National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kyiv, 2016.

In the paper the main innovations of the Law of Ukraine "On public associations" are analyzed and defined its scope. The concept and civil features of public associations with legal status are reviewed. The author's definition of studied subject are proposed. The main approaches to determining the organizational - legal form of non-for-profit organisations and public associations in particular are analysed. The creating of public association and registration actions aimed at acquiring the status of a legal entity are found. Separately focus on the issue of winding up of public associations and determined that the ways of winding up is wider than created by law. The features of membership and its types are analysed. The legal regime of membership fees in public associations are studied. The participations of public associations in pecuniary relationship are reviewed. Classification of public associations are made and the analysis of the main types of public association are provided. The recommendations are aimed at improving the current civil law on public associations and provide quality legal regulations on them.

Keywords: civil legal relations, public associations, legal entity, public organization, public union, legal form of organization, creating, winding up, membership.

Свідоцтво про Державну реєстрацію фізичної особи – підприємця
Серія ВОО № 866503

Підписано до друку 18.12.2015
Формат 60 x 90 ¹/₁₆. Папір офсетний № 2.
Друк трафаретний.
Ум. друк. арк. 0,9 арк.
Тираж 150 прим. Замовлення № ____

Віддруковано в міні-типографії ФОП Степаненко А.О.
02660, м. Київ, вул. М. Раскової, 11Б.
тел.: (044) 223-29-39, E-mail: 2238179@ukr.net, www.1-a.com.ua